23

DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA,

DE

AMBIGVITATE VROSCOPIÆ,

QVAM

VELIFICANTE NVMINIS SVPREMI GRATIA,

RECTORE VNIVERSITATIS MAGNIFICO,

PRÆNOBILI ET CONSVLTISSIMO

DN. TOBIA JAC. REINHARTHO,

JCTO, SACRI PALATII CÆSAREI COMITE, JVRIDICÆ FACVLTATIS ASSESSORE ET PROFESS. COD. PVBL. ORDIN. NEC NON CIVITATIS SYNDICO ET CONSVLE,

AVTORITATE ET DECRETO GRATIOSÆ FACVLTATIS MEDICÆ IN PER-ANTIQVA HIERANA,

SVB PRÆSIDIO

LAVDATISSIMI ORDINIS MEDICI DOMINI DECANI ET SENIORIS,

DN. D. HERMANNI PAVLI JVCHII,

SERENISS. DVCVM SAXO-VINAR. ET ISENAC. CONSIL. AVLIC. ET ARCHIAT. PATHOL. ATQVE PRAXEOS PROFESS. PVBL. PRIMAR. ACADEM. CÆSAR. NAT. CVRIOS. COLLEGÆ,

PATRONI AC PROMOTORIS SVI COLENDISSIMI,

PRO GRADV DOCTORALI

SVMMISQVE IN ARTE SALVTARI PRIVILEGIIS ET IMMVNITATIBVS RITE ET SOLENNITER IMPETRANDIS,

PVBLICÆ ERVDITORVM DISQVISITIONI SVBMITTIT

AVTOR ET RESPONDENS,

CAROLVS CHRISTIAN. HEDERICH,

Hohenkirchensis - Misnicus.

IN AVDITORIO MAJORI COLLEGII MAJORIS, HORIS CONSVETIS.

DIE XXV. SEPTEMBRIS A. MDCC XXXII.

ERFORDIÆ, Typis JOH. CHRISTOPHORI HERINGII, Acad. Typogr.

PROŒMIVM.

Vamprimum mecum constitueram hac in præsenti disputatione de AMBIGVITATE VROSCOPIÆ agere, statim prævidere facillime potui, omnium illorum odium certissime in me derivatum iri, qui tali sophisticæ arti operam dant, & exinde lucrum expectant. Neque tamen hoc a proposito meo deterrere me potuit, præprimis, quia neminem Medicorum celeberrimorum huic meæ Tractationi obstare, perpensis antea beneque dijudicatis horrendis illis erroribus, qui inde oriuntur, certissime novi. Audent equidem Pseudo-Medici omnibusque annituntur viribus, ut plebi & infimæ hominum multitudini simulatis verbis glaucoma objiciant, simulque demon

ſtrent, quod minime impoſſibile ſit, ex urina omnes cognoſcere morbos, eorumque indagare origines, progreſſus & finiendi modos. Ad faciliorem obtinendam fidem illud etiam argumenti loco adjiciunt, ſe omnia propterea certo ex urina cognoſcere poſſe, quoniam omnes morbi ex ſanguine orirentur; licet hic Canon neutiquam ſit univerſalis, ipſeque argumentationi hujus medius terminus admodum dubius adhuc exiſtat. Hinc, cum ex rebus incertis, ſcilicet ex lotio, nunquam certa quædam ſpecies morbi, vel alia accidentia morborum cognoſci poſſint, hoc ipſo, lector Benevole, non improbabis unquam conatum meum, quod uroſcopiæ veritatem imaginariam dubiam reddere annitar, quoniam nimirum ipſi etiam veteres eandem haud magni fecerunt, teſte inter illos FORESTO, qui ita ſcribit: *De ægritudinibus non facile proferas judicium, nec urinam habeas, niſi poſtquam ægrum videris in præſenti, & de ſingulis eum interrogaveris & examinaveris.* Sic quoque celebris ille Arabum Medicus Rhaſes nullam omnino mentionem urinæ facit, quando in 1. & 6. ſuorum Aphoriſmorum hiſce

utitur

utitur verbis: *Decet magiſtrum ægrum interrogare, ut cauſam ægritudinis interiorem cognoſcat, ut poſtmodum rationale judicium præſtare poſſit, ne erubeſcat ægrum interrogare, ut ſciat, an ægritudo intra vel extra venas ſubſiſtat.* Interim abſit a me, ut propterea prorſus damnandam & rejiciendam eſſe cenſeam uroſcopiam, cum experientia abunde demonſtret, quod prudens Medicus etiam ex inſpectione urinæ varias concluſiones de morborum conſtitutione & indole formare queat, dummodo loco conſueto ac opportuno, juſtoque tempore & debito modo iſtud fiat. Propterea mihi placuit hac in Diſſertatione demonſtrare, 1) Ambiguitatem uroſcopiæ, 2) tractare de loco inſpectionis idoneo & 3) de Incertitudine ſignorum ex urina deſumtorum. Deus autem optimus Maximus ſecundet ſalutare hocce inſtitutum, imo ea notitia imbuat omnium animos, qui Medicam ſectantur artem, ut intelligant, quantum proximo tales nugæ de temporali ſua ſalute detrahant; ita ſpero fore, ut hunc ipſum laborem æqui bonique faciant atque a corruptelis Pſeudo-Medicorum vindicent.

CAP. I.

De Ambiguitate uroſcopiæ in genere.

§. I.

URoſcopia a quibusdam ſolet definiri, quod ſit judicium de urina & de morbi indole ex urinæ inſpectione; hæc Uroſcopia autem per ſe eſt incerta ars, ob tam multa & varia ſigna, quæ vel in hoc, vel in illo morbo occurrunt, & quæ ex urina nunquam ſolitarie cognoſci poſſunt, præcipue ob inſignem morborum diverſitatem & numerum: ſic ſi v. g. Uroſcopo offeratur urina ſanguinolenta, vix ac ne vix quidem ex hac ſola certi quid hariolari poterit, quoniam cauſa ejusdem eſt multiplex; hanc ob cauſam morbus quoque varius eſſe poteſt: Primo enim urina ſanguinolenta proficiſci poteſt a fluxu menſium; deinde ab aſſumtis fortioribus diureticis, e. g. a cantharidibus &c. Tertio a ſuppreſſione hæmorrhoidum, ubi ex vaſculis hæmorrhoidalibus ob communicationem cum tubulis venoſis veſicæ; ſanguis intra hanc regurgitat & cum urina commiſcetur. Porro talis urina etiam dependere poteſt a cauſis externis e. g. ab Ictu, verberatione, aut caſu, facto in regionem lumbarem, aut inguinalem. Cum ergo urina ſanguinolenta a cauſis tantopere inter ſe diverſis dependeat, merito exinde concludere licet, quod ex ſolitaria ejus inſpectione nihil plane utilitatis tam ad Theoriam, quam Praxin, expectari & obtineri queat. Ad tales ergo evitandos errores veteres Medici ex vero ſolidoque ſcripſerunt fundamento, quod ſolius

lius urinæ inſpectioni non ſit fides habenda; quemadmodum ſimilem quoque ſententiam fovet vir ſumme venerandus Doctor LANGIVS, ita inquiens in *1. Epiſtola Med. 83. p. 459. Veteres non ex lotio tantum, ſed ex ſignis etiam ac indiciis pathognomonicis, univerſaque ſymptomatum morbi ſyndrome, cauſam & ſubſtantiam morbi, a quibus remediorum indicationes acciperent, ſummo ſtudio & obſervatione ſcrutati ſunt; ipſamque medicinam primario diviſerunt in Therapeuticam, cujus communiſſimus Scopus eſt, contraria contrariorum medicamenta,* τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἰάματα, *&c. & in Diagnoſticam, cujus primarius ſcopus eſt, ſana a ſimilibus, ægra a diſſimilibus ſanis diſcernere, quæ medicinæ præſtantior pars, longo intervallo Therapeuticam præcedit, quæ ſine diagnoſtica nullius frugi eſt, aut uſus.*

§. II.

Deinde demonſtrari quoque poteſt Ambiguitas urinæ ex *Diæta*, ſiquidem ab aſſumtis certis quibusdam cibis & variis potulentis talis in urina fit mutatio, ut facile hunc vel illum hominem morti proximum eſſe reputari queat, cum tamen urina tantum ſit cruda & turbida, & ſubjecta iſta adhuc nullo proprie laborent morbo. Hujusmodi mutationem horrendam efficit inter alia cerevifia Lipſienſis, quæ vulgo Raſtrum dicitur, ubi ſi paululum exceditur in ejus aſſumtione prima vice, urina quaſi ſanguinolenta apparet, quæ vero matutinis horis excernitur quaſi furfuracea videtur. Alia urina compoſita & diſſimulata proficiſcitur quoque ex Terebinthinatis, item etiam ex Selinapio aſſumto: Quod ſi ergo ex cibo aliquo aut potu talis venit mutatio urinæ, tanto major utique fieri poteſt in tam

multis

multis morbis & tunc ferme in pluribus & variis morbis urina unum eundemque habet colorem ac sedimentum, horumque intuitu nuda solius urinæ inspectio incerta ars erit atque manebit.

§. III.

Certissimum itaque est, nisi signa Diagnostica & plures aliæ circumstantiæ v. g. Tempus anni, Sexus, Temperamentum, victus ratio, Exercitia & Forma Morbi, secundum WILISII denominationem, accuratissime observentur, pure impossibile esse, ut morbus ex sola urinæ inspectione recte cognosci queat. Quanta occurrit mutatio in corpore humano a septenario ad septenarium? quam varii & multiplices morbi hic oriuntur? Imo tota mutatur natura, ut in NENTERI *physiologia pag. 43.* prolixius & copiosius demonstratur. Ex tempore anni sequitur, quod uroscopus nil certi ex urina divinare possit: Tempore enim hyemali habitus corporis constrictus, contra vero tempore æstivo laxus existit. Quodsi autem corporis habitus sit laxus, semper major succedit sudoris excretio, quam si sit constrictus. Quando vero uno tempore plus sudoris excernitur, ac alio, minime etiam totidem urinæ excerni potest. Hinc accidit etiam, partem subtiliorem seri in forma sudoris secerni, & crassiorem partem una cum urina excerni, ita, ut urina, quæ æstate excernitur, plures habeat partes Salino-sulphureas ac terrestres, quæ a sudore sunt relictæ, adeo, ut facile concludi queat, hunc hominem laborare calculo vel febre quadam. Ex altera vero parte scilicet hyeme, urina est aquosior, quia non tanta est transpiratio, & major pars seri sub

for-

forma urinæ excernitur, quæ particulæ salino-sulphureæ terrestres magis diluuntur.

§. IV.

Pariter quoque in unoquoque morbo exacte respiciendus est sexus: Nullus enim uroscopus certo affirmare potest, utrum lotium sit de subjecto masculini vel fœminini sexus, nisi sub specie stratagematis sicuti circumforanei & his similes alii solent, & deinde ex propriis istorum hominum sermonibus perquam multa & innumerabilia fere mentiuntur. Posito autem, quod suis investigationibus tantum perceperint, ut nonnulla symptomata ex his quodammodo cognoscere & indagare queant; attamen ignorant causam morbificam & sedem morbi, quæ duo minime ex urina semper possunt cognosci.

§. V.

Porro etiam alia est urina in Temperamento sicco, alia in Temperamento humido: Nam illud lotium sub Temperamento cholerico excretum, valde igneum & magis rutilum apparet, quam quod a Phlegmatico venit. Quid? quod Cholerici urina tam igneam & fervidam habet speciem, ut facile concludi queat, tale subjectum laborare morbo acuto, v. g. febri ardente; cum tamen integra adhuc gaudeat valetudine. Hinc indicationes illæ, quæ ex urina, absente ægroto, factæ sunt, paucissimum certi indicant, harumque ope nunquam in praxi medica felicem nobis promittere possumus successum, nisi omnes ac singulæ reliquæ circumstantiæ accuratissime observentur.

§. VI.

Præterea quoque ſecundum diverſitatem aſſumtorum medicamentorum incredibilis oritur mutatio urinæ, tam quoad odorem, quam colorem. Sic antea jam indicatum eſt, quod ab aſſumtis Therebinthinatis violaceum eadem acquirat odorem. Pariter quoque Caſſia præternaturalem urinæ colorem efficit, ut illi, qui hæc copioſius uſi ſunt, urinam penitus nigram, excernant. Huic fere conſimilem effectum miratu dignum obſervavi a piris fracidis comeſtis in ſtudioſo aliquo Lipſienſi, qui ſupra memoratam cereviſiam, Raſtrum dictam, largius aliquando ingurgitavit, & pira fracida in notabili copia deſuper comedit; unde altero die urinam prorſus nigram reddidit, absque ullo tamen ſanitatis diſpendio, cum tamen hancce pro periculoſiſſima ſpecie urinarum ſemper reputaverint. Veteres celeberrimi Medici, e. g. HIPPOCRATES, HEVRNIVS & alii, ut etiam CELSVS qui *Lib. 1. cap. 6.* ita ſcribit: *Urina nigra, craſſa & mali odoris peſſima eſt, præcipueque mortifera. Atque in viris & mulieribus talis deterrima eſt. Et paulo poſt inquit: Nigra redditur urina propter extinctionem coloris vividi, a frigore quidem, ut volunt, ſi lividus color præcedat; a calore, ſi viridis.* Licet igitur exinde ſufficienter appareat, urinam nigram ſignum eſſe quandoque peſſimum, neutiquam tamen hæc regula eſt univerſalis, quoniam urina etiam nigra in Hypochondriacis & Melancholicis, imo & in validiſſimis interdum occurrit ab aſſumta forte Caſſia & aliis eſculentis & potulentis, & hac ratione verum eſt, neminem omni tempore ex urina nigra certum quid di-

cere posse; Etenim mox est signum naturæ succumbentis, mox signum naturæ vincentis, & hinc uroscopo non licet aliter colligere, quam quod patiens brevi tempore aut mortem obiturus, aut ad valetudinem prosperam sit rediturus. Ex superioribus diversis exemplis & signis unusquisque facile fallaciam & incertitudinem nudæ solius urinæ Inspectionis intelligit.

§. VII.

Quia igitur nullum certum signum ex sola urina desumere licet, hinc nequaquam etiam forma sive species morbi ex ea cognoscenda erit, partim propter diversitatem morborum, quoniam lotium in quamplurimis inter se diversis morbis eundem habet colorem, idemque fere sedimentum. Exempli loco sit urina rubicunda, lixivio similis, qualis plerumque in febribus acutis in initio emittitur. Ejusmodi vero urina lixiviosa non tantum in febribus istis prodire solet, sed ab illis etiam emittitur, ubi calor naturalis per morbos chronicos plerumque nimium debilitatus est, nec non ab hypochondriacis & scorbuticis subjectis. Quando autem urina lixiviosa in Febre ardente, Malo Hypochondriaco, Scorbuto, quin & in senibus cœteroquin sanis & ubi tantum calor naturalis ob tardiorem circulum sanguinis magis imminuitur, se manifestat; sequitur, quod ex incertis indiciis nulla certa species morbi cognoscatur. Deinde etiam urina sola certum quendam morbum designare haud potest, propter varias mutationes ejusdem, quæ sæpissime in uno eodemque morbo occurrunt: Modo enim sanorum similis est urina, dum paucum vel nullum exhibet sedimentum

atque citrina & pellucida est, & tamen forte periculosissimus morbus simul adest; modo apparet turbida & crassa, ut videatur, ægrotus pessime se habere, ubi tamen sæpe contrarium apparet; adeoque nuda solius urinæ inspectio nunquam ad species & indolem morborum cognoscendas sufficere potest.

§. VIII.

Et hæc insignis incertitudo me etiam commovit, ut pro confirmatione hactenus dictorum testimonia & exempla quædam a celeberrimis Medicis nota adhuc coronidis loco huic capiti adnecterem. Primum horum occurrit in GVILHELMI FABRICII *3. obs. Chirurg.* ubi de nobili quodam, qui a sexto morbi die ad undecimum, quo ipso etiam mortuus fuit, urinam tum colore, tum consistentia, sanorum plane similem reddiderat, & tamen succubuerat. Porro huc referenda sunt verba ejusdem celeberrimi Autoris, ita de cive aliquo, qui febre ardente mortuus est, scribentis: *Ego quotidie cum clarissimo Dn. D.* JOH. BREITENBACHIO, *Medico celeberrimo, ipsum invisens, ejusque urinam inspiciens, observavi, eam ab initio usque ad finem morbi sanorum semper persimilem fuisse, neque unquam colorem aut consistentiam mutasse.* Sic & SCHENCKIVS mentionem facit *in 3. sua obs. Med. 452.* Franci cujusdam, cui per morbum chronicum hepar totaliter fuit consumtum, ut tandem etiam diem obierit supremum, & tamen ægrotus sanum semper emisit lotium, de quo Autor sic inquit: *urina hominis pro ratione lethalis morbi, usque adeo vitiosa non erat; quæ historia, quam fallax sit conjectura ex solis urinis facta declarat.* Plura addere ob temporis & char-

tæ

tæ anguſtiam, cum præcipue cuilibet Medico prudenti & rationali per experientiam abunde cognita ſint, merito ſuperſedeo.

CAP. II.

De Loco Inſpectionis urinæ.

§. I.

LOcus inſpectionis urinæ eſt duplex, *legitimus* & *fraudulentus*. *Legitimus* opportuniſſimus & accommodatiſſimus locus eſt coram lecto ægrotantium, ubi Medicus lotium collective conſiderare debet, nempe ſigna diagnoſtica & ſymptomata ſimul obſervet, tunc enim optime & rationaliter, certam ſpeciem morbi ejusdemque cauſas ex illo cognoſcere poterit; & talis urinæ inſpectio propterea etiam haud eſt ſpernenda, ſed ſemper hoc modo optimæ quæque indicationes conjunctim exinde deſumi queunt, tum in diagnoſi, tum etiam in prognoſi. Exempli loco ſit jam urina purulenta Medico ad inſpiciendum oblata: Hæc equidem generatim demonſtrat, ægrotum exulceratione quadam laborare, ubi autem ſeu quo in loco illa ſuam habeat ſedem propriam, utrum in rene ſiniſtro, aut dextro, aut in veſica, an in collo veſicæ, &c. per nudam ſolius urinæ inſpectionem nec cognoſci, nec divinari poteſt. Cum vero hoc ipſo non poſſit unice abſolvi felix curatio, ſi modo cognitum ſit, quod hic vel ille morbus certo in ægroto adſit, ſed inſimul opus quoque ſit, ut locum exulcerationis certum exploratumque habeamus, quo in cura quoque remediis,

externis, ubi opus eſt, illi ſuccurrere queamus, cum defenſivis nimirum diſcutientibus & reſolventibus; ipſam vero hanc certitudinem loci exulcerationis ex urina ſola nemo acquirere aut ſibi perſuadere poteſt, ſi illam domi & non coram lecto ægroti conſideret; hinc ſane ſequitur, quod locus hicce præ illo utique magis accommodatus & conveniens exiſtat: Quodſi enim inſuper æger fateatur, ſe olim in dextra vel ſiniſtra regione gravius læſum fuiſſe, atque dolor tanquam certum & ordinarium ſymptoma, ſimul ibidem adſit, inſuper etiam in urina purulenta animadvertitur materia, tunc demum in prognoſi ſua haut dubius eſſe, quin potius & exulcerationis locum certiſſime denominare poteſt Medicus. Quodſi vero in ejusmodi caſu ad ſimilem ægrotum requireretur & vocaretur Medicus, tunc licet ſymptomata & ſigna diagnoſtica omnia indagaſſet, urinæ autem inſpectionem prorſus neglexiſſet, utique gravem pariter errorem facile committere poſſet, & indicationes ſuas ita formare, quod ſymptoma urgens ſit calculus, ſeu ſpaſmus quidam, dolores tales inducens. Ex hoc igitur aliisque exemplis nunc eluceſcit, utiliſſimam & maxime neceſſariam artem eſſe Uroſcopiam multumque lucis ad cognitionem morborum eandem ſuppeditare, ſi modo rite, debito tempore & loco applicetur.

§. II.

Locus fraudulentus inſpectionis urinæ eſt, quando uroſcopus Lotium privatos intra parietes conſiderat, & nihilo ſecius imprudentibus fraudulento modo plura de ægri ſtatu & conditione enarrat, quæ modo fal-

ſa,

ſa, modo etiam ex accidenti quandoque vera ſunt, cum tamen plane ſit impoſſibile, ea omnia ex urina cognoſcere, quæ tales medicaſtri communiter proferre audent, videlicet an ægrotus ſit ſexus fœminini an maſculini, utrum illa perſona ſit gravida, nec ne, an patiens è lecto ſuo ſit reſurrecturus, an non, & quæ his ſimilia reliqua ſunt impoſſibilia. Et ſic locus fraudulentus eſt duplex: Uroſcopus enim aut nuncium aut ægrotum ipſum de re veritati non conveniente docet, vel ipſe etiam decipitur id quod tamen unacum omnibus reliquis dolis evitari poteſt, quando nimirum inſpectio urinæ coram lecto ægroti inſtituitur.

§. III.

Non ignoro autem, quod mihi merito hic objici queat, non ſemper poſſibile eſſe, ut ægrotus ſit præſens, quia multi eſſent longius remoti â Medico, multique etiam non poſſent ob inopiam Medicum ad ſe vocare, conſequenter abſolutè opus eſt, ut Medicus urinam aut in domo ſua, aut plane non inſpiciat. Ad hoc igitur reſpondendum eſt, in ejusmodi caſibus utique etiam in ædibus medici inſpectionem urinæ ſuſcipi poſſe, illam tamen tunc demum legitiman eſſe, ſi modo antea nuncius bene ſit informatus, beneque omnes circumſtantias ægroti calleat, ubi pariter ex urina certi quicquam prædici poteſt, ſi modo omittatur hodierna ratio fraudulenta hodiernis vulgaribus Uroſcopis admodum familiari, quippe qui ſtatim ſine præmiſſis ullis quibusdam quæſtionibus, impoſſibilia ex urina hariolantur & vaticinantur, quam fraudulentam artem, quæ in verbis ſimulatis tantum conſiſtit,

illis

illis lubentiſſime concedimus atque relinquimus; ſimul tamen jure meritoque iterum concludimus, nudam ſolius urinæ inſpectionem artem eſſe fraudulentam, eaque propter merito omittendam.

§. IV.

Si quis ergo certi quicquam ex urina velit judicare, omnia illuc ſpectantia requiſita probe ac ſedulo obſervare debet, quorum ſex ſunt præcipua. Primum requiſitum ad uroſcopiam legitimam debet eſſe urina matutina: Secundum, ut ejus ſit debita quantitas, tantum nimirum, quantum ægrotus uno actu emiſit, ne quid acceſſerit, neve deceſſerit: Tertio requiritur vitrum aliquod pellucidum; Quarto, ut iſta in loco temperato per aliquod temporis ſpatium inconcuſſa maneat, quo Uroſcopus etiam videat, an ſedimentum ad fundum ſecedat, an vero turbida permaneat urina. Quintum requiſitum eſt, ut urinæ inſpectio illuſtri in loco, minimè obſcuro inſtituatur, ut & recte cognoſcatur, quomodo lotium ſe habeat, num ſit urina cocta, an cruda, an ſanguinolenta, putrida &c. Sextum in eo conſiſtit, ut is qui ſibi propoſuit urinam inſpicere, & ex inde aliquod formare concluſum, inſimul, minutiſſima etiam accuratiſſime perſcrutetur ex ægroto, quales cibos, qualesque potus aut medicamenta ſumſerit: facto enim hoc, omnibusque ſignis diagnoſticis ab ipſo bene perſpectis, ac uroſcopiæ requiſitis debito modo diligenter obſervatis, tunc ſane haud impoſſibile eſt, certas quasdam ex urina ferre ſententias, tam de morbi, quam ægrotantis ſtatu præſenti atque futuro.

§. V.

Hac ergo ratione Uroſcopia legitima in praxi medica eſt non penitus contemnenda, quia Medico aliqualem atque probabilem morbi dat cognitionem, ſiquidem, ſi ille ipſe obſervat urinam eſſe crudam, ſequitur, quod morbus paulo diutius duraturus & ægrum afflicturus ſit, inprimis quando reliqua Symptomata in morbo chronico concurrentia præter hæc lotii ſigna ſimul concurrant, e. g. ſi ægrotus nullum adhuc deſiderat cibum, vires adhuc languent, omniaque reliqua incommoda indeſinenter adhuc durant, tunc certe concluſio hæc non erit iniqua, quam ex his aliisque capit ſignis, ægrotum ſatis gravi & diuturno laborare morbo. Quemadmodum itaque non ex ſola urina cruda concludi poteſt, peſſime cum ægro agi, niſi omnes reliquas circumſtantias accuratiſſime ſimul obſervaverit Medicus, ita etiam non ex urina cocta ſolum judicandum eſt, ægrotantem melius ſe habere & morbum remittere, & exinde liquido apparet, quod Uroſcopiæ ſoli non credendum ſit, niſi reliquæ omnes circumſtantiæ ſedulo ſimul combinentur & attendantur. Jam vero nullus Medicorum omnes ad morbi indolem ſpectantes circumſtantias perfecte ex lotio cognoſcere poteſt, ſpectet etiam illud tam a priori, quam a poſteriori a ſummo ad imum, nullam tamen earum ſufficienter exinde eruere poterit, niſi de illis ipſum ægrotum aut nuncium accuratiſſime interrogaverit & examinaverit. Quin imo ſæpe etiam ægrotus abeſt, & nuncius quoque eundem non vidit, adeoque nec de minima quidem circumſtantia aut ſympto-

mate Medicum docere poteſt, quæ tamen maxime neceſſaria ad uroſcopiam ſunt requiſita, ſine quibus nil certi ex urina cognoſci poteſt, unde quoque iſta urinæ inſpectio quæ in Medici ædibus inſtituitur, plerumque incerta & inſufficiens erit.

§. VI.

Proinde etiam omnium maxime neceſſarium requiſitum ad Uroſcopiam hoc eſt ut temperamentum ac in ſimul quoque ætatem ægroti ſciat Uromantes, priusquam ſuam dicat ex urina ſententiam, quoniam urina in uno quoque temperamento in eodem etiam morbo aliter conſtituta eſſe ſolet, quapropter nemo morbum exacte indagare & cognoſcere poterit, niſi temperamentum ægrotantis antea bene habeat exploratum. Conſiſtit autem in genere temperamentum tam in partibus ſolidis, quam fluidis, quarum craſis & ſubſtantia cum admodum diverſa ſit, utique etiam Temperamenta inter ſe quam maxime differre debent, inprimis ſecundum ſuas actiones, ſecretiones & excretiones, quæ diſtinctio propterea, ut jam dictum, in partibus ſolidis ac fluidis quærenda eſt.

§. VII.

Quoniam igitur maxima urinæ pars a fluidis dependet partibus, ſequitur ex eo, lotium in temperamento quolibet aliter ſe habere, & hac ratione modo magis, modo minus & partibus ſalino terreſtribus & Sulphureis conſtare, cum alia ſit craſis humorum Cholerici, alia Phlegmatici, alia Melancholici, alia Sanguinei. Nam: 1.) Temperamentum cholericum in eo conſiſtit, quod partes ſolidæ ſint conſtrictiores, durio-

res,

res, & arctiores, quam in sanguineo temperamento; similiter partes fluidæ magis in hoc temperamento, particulis sulphureo salinis abundant quam in Sanguineo; unde sequitur, quod urina subjectorum temperamenti cholerici crassior & rubicundior sit, ac in temperamento sanguineo & phlegmatico. Porro Temperamentum sanguineum a cholerico in hoc differt, quod partes solidæ sint laxiores ac porosiores, fluidæ vero partes meliorem mixtionem secum ducant, crasis earum quoque sit subtilior & fluidior, quæ omnia iterum differentiam ostendunt inter temperamentum sanguineum & cholericum. Hinc ex adductis hisce causis apparet, urinam sanguinei multo pellucidiorem ac subtiliorem secundum ejusdem morbi gradum esse debere, urina cholerici. Econtrario in temperamento melancholico sunt partes solidæ, rigidæ, constrictæ, densæ, siccæ. Partes fluidæ sunt etiam a reliquorum temperamentorum partibus maxime distinctæ, quod nempe ex pluribus particulis terrestribus salino sulphureis sint mixtæ & hanc ob causam melancholici crassissimos habeant humores, quare etiam nomen eorum ex græcis μέλας niger, & χολὴ bilis est compositum. In Temperamento Phlegmatico partes solidæ sunt spongiosissimæ, laxissimæ, mollissimæque. Partes fluidæ minoribus particulis terrestribus, maxime vero aquosis & mucilaginosis sunt donatæ, adeoque satis quidem fluxiles, sed in simul quoque crudiores.

§. VIII.

Urina sit pars excrementitia partium fluidarum inutilium, & ex partibus aquosis & salino terrestribus

paucisque sulphureis constans, adeoque ex similibus partibus constet, per quas etiam unumquodque temperamentum maxime secundum denominationem suam a reliquis discrepat, sequitur exinde, quod etiam urina in morbis internis secundum quodlibet temperamentum differre debeat; Hinc Uromantes quoque jam ante urinæ inspectationem de temperamento ægroti certus esse debet, si forte ex urina certi quid pronunciare velit. Phlegmatici enim urina minime tam rutila est, quando laborat febre ardente quam Cholerici, quippe in quo, si saltem in primo gradu ardoris constitutus est, urina magis est rutila & habet colorem fere igneum, qualem Phlegmaticus in summo ardoris gradu decumbens vix exhibet; quam ob rem cognitio temperamentorum unum ex præcipuis in uroscopia simul est requisitum, quippe quod etiam acutissima perv estigatione ex urina non potest cognosci, nisi ægrotus ipse adsit, ut Uromantes differentiam & signa temperamentorum, quæ a NENTERO *in sua Physiol. pag. 50.* optime describuntur, secundum omnes circumstantias observet, & inprimis quoque ad ægroti actiones attendat, quoniam sine his facile etiam in suo proposito errare potest.

§. IX.

Quanquam autem temperamentum, ex nonnullorum hypothesi per diætam & morbum mutari queat, talis tamen variatio rarissime & difficulter contingit. Delicatis enim esculentis ac potulentis semper homo redditur voluptuosior, hacque ratione cujusvis temperamentum magis his confirmatur, ita ut Cholericus ardentior

dentior & furiosior, Sanguineus voluptuosior, Phlegmaticus segnior & ignavior, & Melancholicus fiat avarior. Hic enim quo plus habet, eo major redditur ipsius cupiditas habendi. Contrarium quando volumus de diæta laudabili sumere, certe ex Melancholico nullus fit Sanguineus; si illi desint bona corporalia. Quin imo Melancholia omni tempore in illo adaugebitur. Sic etiam Sanguineus vix unquam sibi detrahet quicquam de cibo & potu, alias enim consuetæ voluptati se minus indulgere posse certissime autumabit. Pariter quoque Phlegmaticus nunquam laboribus se dabit & corpori suo cibum aut potum detrahere studebit. Nec comprehendere queo, quomodo fieri queat, ut dives sua sponte optet, se esse pauperem. Multo minus persuaderi possum, cholericum de sua ambitione non nihil recedere, quippe qui præterea jam in omnibus moderate vivit. Quoniam itaque nullum temperamentum tali vitæ rationi se subjicit, quæ ipsi contraria est, hinc etiam mutatio temperamentorum per diætam haud facile fieri potest. Quod ad mutationem per morbum attinet, ea quidem non prorsus est rejicienda, quod ille nimirum ad tempus aliquam efficiat mutationem, quæ vero diutius vix durat, quam usque dum vires recuperaverit ægrotus. Ætas vero hujusmodi mutationem perfecte & exacte inducere potest, ut multis exemplis per experientiam jam constat; plerumque tamen hoc observamus, quod ætas tandem omnia temperamenta in melancholicum mutare soleat.

CAP. III.

De Incertitudine ſignorum, quæ ex nuda ſolius urinæ inſpectione trahuntur.

§. I.

INcertitudo ſignorum, quæ ex nuda ſolius urinæ inſpectione deſumuntur, facile cognoſci poteſt, ſi modo ſimilitudinem & diſſimilitudinem urinæ, quæ in morbo quodam excernitur, conferamus e. g. urina tenuis in multis affectibus ſe ſiſtit. 1) In febribus acutis deliria portendit. 2) In affectibus nephriticis imminentem affectum indicat. 3) Tenuis & clara eſt ſignum præternaturalis ſpaſticæ renum conſtrictionis. 4) Sequitur etiam talis poſt potum Thee & Coffee, vel generatim a potu nimio. 5) Quandoque etiam eſt ſignum criſeos imminentis ſive futuræ, & quidem per hæmorrhagiam narium in plethoricis ſubjectis. Hinc quando urina tenuis & a cauſis naturalibus & præternaturalibus, etiam in morbis plane diverſis provenit atque dependet, impoſſibile prorſus eſt, quod ex Uroſcopia ſolum certi quicquam poſſit cognoſci atque concludi.

§. II.

Eadem igitur ratione qua urina tenuis ſignum tantum commune eſt, ita etiam omnes reliquæ urinæ ſpecies ſunt ſigna communia ſive ſit urina fœtida, ſive ſabuloſa, pauca, craſſa, ſuperflua, turbida, purulenta, crocea, aut ſanguinolenta, &c. Urina enim fœtida a di-

a diversis etiam causis oritur, & ita etiam in morbis variis occurrit, e. g. in morbis acutis, ubi resolutio quasi putredinosa humorum facta est, item etiam a diversis assumtis, v. c. cepis, allio, imo a Therebinthinatis odorem quoque adversum foetidumque tandem nanciscitur, si scil. per horas aliquot steterit. Jam vero rarissime lotium calidum affertur Medico, adeoque nemo ex urina foetida solum colligere potest, utrum foetor a putredine, tanquam causa aliqua praeternaturali, an a causa naturali dependeat, qualis tandem fieri potest a therebinthinatis & hujus generis aliis.

§. III.

Urina sabulosa in nonnullis subjectis occurrit, & licet illa alias certissimum indicium calculi esse debeat, multas tamen adhuc fert exceptiones, quae etiam incertitudinem horum signorum designant, dum saepius a sanissimis hominibus, qui ratione aetatis ad calculi generationem & gestationem nondum dispositi fuerunt, nec quicquam etiam sabulosi unquam cum eadem excreverunt, talis emittitur, & quidem solummodo ab assumtis certis cibis ac potulentis; Sic quoque nunquam certo ex urina pauca concludi potest, si praecipue simul tenuis & assumto potui non respondens fuerit, quod in quolibet morbo mali ominis sit. Etenim fallacia causae, videlicet spasmus in organis secretoriis adesse potest, qui excretionem paucam urinae causatur & tamen propterea neutiquam lethalis existit. Multi etiam hoc tempore saepissime plus quam alio tempore, transpirant, secundum diversitatem caloris & motus, unde necesse etiam est, ut

pau-

paucior excernatur urina, quæ potulentis non reſpondet, eaque propter ad evitandos hoſce errores, utique cauſæ omnes probe examinandæ & ponderandæ ſunt, antequam judicium de tali aliave urina feratur.

§. IV.

Talis error quoque circa urinæ craſſæ inſpectionem contingere poteſt. Nam urina craſſa reperitur in decremento morborum, aut quando reliquorum viſcerum infarctus & obſtructiones reſolvuntur, ubi dein ſequitur criſis per urinam; ſic quoque ſimilis urina apparet in morbis ventriculi, e. g. in iis, qui Diſpepſia & Apepſia laborant. Si enim mala eſt digeſtio, fit craſſus chymus, ex hoc ſequitur craſſus chylus, ex crudo chylo fiunt craſſi humores, ibi ſecernitur craſſa urina. Porro etiam urina craſſa præbet indicium ſcorbuti & copiæ ſalium, cujus quoque fundamenta ad primum principium poni queunt, quoniam, ex uno malo alterum ſequitur. Præterea etiam plures aliæ obſervationes occurrunt in libris practicis, quæ ob diverſam ſuam ſignificationem incertitudinem ſignorum prognoſticorum urinæ hujus indicant. Pariter quoque per uroſcopiam nudam ex *urina ſuperflua* nil certi poteſt cognoſci. Nam modo eſt ſignum vincentis, ut in Hydrope, quando malum ſe reſolvit, modo ſignum ſuccumbentis Naturæ, ut in Diabete, ubi plane tota maſſa ſanguinea in urinam mutatur, & perpetuus ſtimulus urinam emittendi cum ſiti præternaturali eſt conjunctus; modo etiam neutrum eſt ex adductis exemplis in culpa urinæ ſuperfluæ, ſed poteſt etiam a cauſa naturali dependere ſcil. a potu nimio. *Urina*

turbi-

turbida similiter non porrigit certum aliquod signum, quia in diversis etiam morbis adest, ut in affectibus spasmodicis, torminibus, etsi simul sedimentum fœculentum mucidum deponat: tunc diarrhœas torminales in junioribus indicare dicitur. Porro & malum & bonum esse debet indicium; malum si turbida manet, & contra bonum si clara redditur. Nulla datur urinæ species, quæ solummodo in uno morbo reperiretur. Cum ergo una eademque urina modo in hoc, modo in alio morbo excernatur, sane vix ulla indicatio certa ex sola urina fieri potest, quia signa adeo varia sunt. Aliquando enim exinde desumitur malum indicium, cum tamen ægrotus de die in diem melius sese habeat; aliquando vero tolerabilis indicatur ægroti status, cum tamen morbus ad summum pervenerit gradum, qualium observationum plures prostant apud FORESTUM aliosque.

§. V.

De urina purulenta jam in *capite 1. §. 1.* mentionem fecimus & ibidem quoque incertitudinem signorum ejusdem comprobavimus, hinc omissa hac, ad urinæ croceæ considerationem nos convertimus, quippe quæ etiam ita comparata est, ut Uroscopus in hanc solam, omissis omnibus reliquis requisitis, fiduciam certam non possit collocare, quod eadem ipsum, æque ac omnes reliquæ species urinæ, fallere queat. Etsi quoque illa signum est diagnosticum, atque certis modis statum præternaturalem indicat, non tamen de statu præsenti ex sola ejusdem inspectione sententiam dicere possumus, illum nempe, qui urinam talem croceam excernit, laborare certissime Ictero, siquidem

D tunc

tunc quoque adesse potest febris ardens, ita, ut in febri ardente, subjecta cholerica occupante, bilis regurgitet in sanguinem & lotium æque tingat ac forte in Ictero. Cum una itaque eademque urina in duobus tam diversis, imo etiam pluribus morbis quandoque excernatur, perpetuo uroscopus dubius esse debet, utrum etiam rectam causam indagaverit & conjecturaverit adeoque eadem remanet incertitudo, quæ & circa urinam sanguinolentam conspicitur.

§. VI.

Huic *Urinæ sanguinolentæ* plerumque multæ attribuuntur significationes: 1) præbet signum mictus cruenti, qui â fortioribus diureticis, ut a cantharidibus & aliis causis vehementibus excitari potest. 2) Sequitur quoque urina sanguinolenta, quando ordinariæ quædam excretiones hæmorrhagicæ succedunt, ut in fluxu mensium & lochiorum, ubi nunquam ex sola urinæ inspectione cognosci potest, utrum menses, an lochia in qualitate aut in quantitate excedant. Quod superst, oritur etiam adhuc urina sanguinolenta, tam in Maribus quam in Fœminis ex causa aliqua remota, ut in obstructione mensium & hæmorrhoidum: Etenim quando vasa uterina & hæmorrhoidalia adeo constricta sunt, ut nulla succedere queat excretio, & sanguis simul in vena portæ & ramificationibus splenicis stagnat, tunc ob connexionem vasorum retrocedit in vasa vesicæ, quæ ob teneriorem suam texturam se aperiunt, & hac ratione lotium cum sanguine imprægnatur, ubi tunc uroscopus nullum prorsus certum signum habet, nisi antea quasdam sit perscrutatus circumstantias, indeque iterum Uroscopia nuda, tanquam ars maxime fraudulenta non

Uro-

Uroſcopo tantum, ſed etiam ægroto magnopere præjudicare poteſt, de qua Dn. D. LANGIUS *in Epiſt. Med. p. 46.* ſic ſcribit: *Quamvis hæ ſint primariæ partes diagnoſticæ, ſine qua altera pars Therapeutica ſubſiſtere non poteſt, prima elementa, tanquam graviſſimis convicti teſtibus, tam non cedunt, nec iſta obſervant: ſed ſolius urinæ judicio freti domi, velut Alexandrinorum Medici deſides, in ſolio velut ſacerdos Apollinis ex Tripode, aut anus vatidica ex cryſtallo non viſo ægro, ſed tantum inſpecto lotii vitro bone Deus!* quam ambigue, quam perplexe de ægrotantis morbo, ſalute & morte pronunciare, & perfricta fronte (ob vile lucrum, quo ſcortum non mereret) nugari non erubescunt. Quanta hic obſecro, te, candide Lector, opus eſt amphibologia, ne in nugis deprehendantur? Quod ſi ab anu afferente lotium deprehenſi fuerint, hic jam age tu Quintiliane, colorem &c.

§. VII.

Porro optime etiam DAMASCENUS *in Aphoriſm.* ait: *De ægritudinibus non facile proferas judicium, nec urinam habeas, niſi poſtquam ægrum videris in præſenti, & de ſingulis eum interrogaveris & examinaveris.* Cui RHASES Medicus Arabs perbelle adſtipulatur hunc in modum ſcribens: *Ad noſtrates ex ſchola Alexandrinorum Medici ſedentarii, ne a vulgo inſcitiæ arguantur, qui Medicos ex lotio omnia noſſe, credit, de morborum cauſis & ſymptomatibus ægrum percontari erubeſcunt, ac ut ſe temerario inertis vulgi judicio accommodent de morbis ex urinæ indicio nugari non verentur. O! utinam, illis veritas eſſet populari aura potior, utinam! quam fraudulentum, nugax & pernicioſum ſit de morbis omnibus urinæ judicium ab neotericis medicis & impoſtoribus cum execrando mortalium exitio introductum vellem ingenue docerent & faterentur.*

§. VIII.

Licet autem nuda ſolius urinæ inſpectio plenarie ſit rejicienda, quia ars eſt fraudulenta, nihilominus tamen ſequitur,

quitur, inſpectationem urinæ legitimam interdum locum habere poſſe. Eſt vero inſpectio urinæ juſta ea, de qua Practicus in quibusdam morbis interdum ſibi polliceri poteſt commodum, ſi ſcil. in ægroti præſentia inſtituitur, ubi Medico ſtatus morbi præſens ex ſymptomatibus aliisque circumſtantiis facile patet ac qualis ſit morbus apparet, & tunc demum aliquando in quibusdam ſubjectis felicius ex urina argumentari poſſumus, quam ſi id ipſum negligatur.

§. IX.

Omnibus ergo ſymptomatibus ſignisque ac reliquis circumſtantiis de ægroto a medico cognitis & comprehenſis, haud etiam difficulter genus morbi invenire, & deinde porro ſuum de urina judicium medicus proferre poteſt. Et hac quoque methodo omnes rationales & judicioſi medici utuntur, hacque ratione optimo jure uroſcopia legitima poteſt dici, ubi in ſimul tali modo proximo noſtro nullum inferri poteſt detrimentum, quia certum antea poſitum eſt fundamentum, quo tota nititur cura; unde & uroſcopia talis fraudulentæ iſti minime eſt comparanda, ſed longe præferenda. Hunc in finem etiam ad majorem illuſtrationem majoremve demonſtrationem multi celeberrimi practici de urina ſcripſerunt obſervationes, quibus quoque ſi recte & legitimo modo utatur medicus haud unquam errare aut ſe aliosque decipere poteſt.

§. X.

De reliquo nemo ut ſpero in malam accipiet partem, quando in coronide hujus tractationis meæ, verba BRVNONIS SEIDELII addo, ita *in Libro ſuo de Morbis incurab. p. 83.* ſcribentis: *Hanc vitioſam conſuetudinem vehementer optarim ab ipſis Medicis emendari, neque enim ab aliis emendatio expectanda eſt, neque etiam illa difficilis futura eſſet, ſi omnes in una civitate conſentirent, imperitos rectius inſtituerent, nummulisque aliquot parvo tempore carere vellent. Poſtea enim recte edoctis hominibus de hac re, ſine dubio & arti juſtus honor haberetur & honeſta quoque præmia non defutura eſſent, benedicente Deo curis acque laboribus medicorum in re plana, aperta, juſta, legitima, recta & cum veritate conſentiente.*

TANTVM.